

אוכל
המטבח המקסיקני
חוזר לסיבוב נוסף

עמ' 8

הארץ

יום ראשון י"ב בחשוון תשע"ג, 28 באוקטובר 2012 www.haaretz.co.il

פינת הילד
הצעצוע שמצחיק
ומפחיד ילדים

עמ' 6

אנסמבל "כע"ת"
בחזרות. להתמודד
עם טראומה של
ביטול תורה
צילום: דניאל צ'צ'יק

הוא רוצה שהרבנים בלהקה שלו ישתלבו בעולם המחול האמנותי, והיא מבקשת לאפשר לנשים דתיות לרקוד ומאמינה שתל אביב תשפיע לטובה על הדת. רונן יצחקי ודניאלה בלוך מסבירים למה הקימו את אנסמבל "כע"ת" ו"נהרה", שיופיעו בפסטיבל "בין שמים לארץ" למחול יהודי עכשווי

עם הרבה חופש באגן

שיר חכם

"מרכז סוזן דלל הוא הפנתאון, 'בת שבע' היא הכותל המערבי וירושלים היא פשוט דוסלנדר", מכריז רונן יצחקי, מקים להקת המחול היהודית-עכשווית "אנסמבל כע"ת". דניאלה בלוך, מקימת להקת המחול לנשים דתיות "נהרה", אומרת אף היא כי "הריקוד הוא דת. אני מאמינה גדולה בטכניקה ובמשמעת".

לא לחינם מתייחסים השניים לעולם המחול במונחים דתיים. יצחקי, החילוני, ובלוך, הדתייה, הקימו להקות מחול המנסות לחבר בין שני סגנונות החיים. את אנסמבל "כע"ת" הקים יצחקי, כוריאוגרף ומורה למחול, בשיתוף המחזור הראשון של "כל עצמותי תאמרנה", בית הספר הירושלמי למחול שגם אותו הוא הקים ומנהל. "נהרה" של בלוך הוקמה השנה. שתיהן מורכבות מרקדנים דתיים בלבד ומופיעות בפני קהל מעורב. יש עוד להקות דומות בסביבה, כמו "נגה", הפועלת במכללת אורות באלקנה, ועוד מיני מקומות שמלמדים מחול לנשים חרדיות, אבל כל אלה, בניגוד ל"נהרה" ו"כע"ת", לא מבקשים להתערות לגמרי בעולם

המחול העכשווי. להקת "נגה", למשל, לא מופיעה בפני גברים. "נהרה" ו"כע"ת" רוצות להתייך את עולם היהדות עם המחול. בסך הכל, גם המחול וגם הדת נשענים על מסורת, משמעת ועמידה בציוויים. מצד שני, הקונפליקטים צפים מיד – הקהילה החרדית תיטען לביטול תורה, קהילת המחול אולי תטען לחוסר מקצועיות. לעתים גם מתעורר קונפליקט עם האמונה באלוהים, כפי שמדווחים כמה מהרקדנים. התקשורת מצדה חוגגת. סרט טלוויזיה ("לא תרקוד", שהוקרן בערוץ 2) וכתבה ב"ניו יורק טיימס" כבר נעשו על אנסמבל "כע"ת". ג'ניס רוס הכתירה את הלהקה ב"טיימס" כ"מבשרת שלום בין המגזר הדתי לחילוני בארץ ישראל", ויצחקי מספר על הסרט שנעשה כי "אם הבמאים היו יכולים לצלם מישור זורק עלינו אבנים – מבחינתם זה היה מצוין". גם רוב הכתבות האחרות בעיתונות מתייחסות ללהקה מתוך ההקשר היהודי-דתי שלה.

שתי הלהקות יופיעו בפסטיבל "בין שמים לארץ" למחול יהודי

אלף ואט משתוללים בחדר. זה הגיע מה-
רפרטואר התנועתי של התפילה, שיש
בו הרבה חופש באגן. זה בעל קונטרסיות
ארוטיות ברורות. מיד הורדתי מגננות.
התחלתי לעבוד אתם כי הייתי צריך
להתפרנס."

האם זו עדיין רק פרנסה בעבורך?
"אני לומד מהם את עבודת השם. בפ'
נימיותי אני אדם דתי. אנחנו מיישמים
את התורה של הרב קוק בארץ ישראל,
ובעבורם, בתור רבנים ומחנכים, יש כבוד
מיידי לכל אדם עם גוף ידע. הרב קוק זרק
לפח את ההבדל בין הגוף לרוח, ואנסמבל
כע"ת עושה אוניברסליזציה של הגוף."
אבל האנסמבל לא היה יכול להתקיים
במקום אחר מחוץ לישראל.
"נכון. אבל גם התורה היא לא אוני-
ברסלית - היא מכתב שממוען לארץ
ישראל."

להיות סקסיים

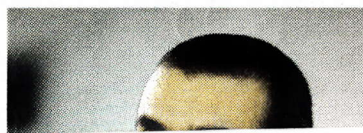
פסטיבל "בין שמים לארץ", שזו לו הפ'
עם השלישית, מתקצב בכ-60 אלף שק'
לים מעיריית ירושלים. בית הספר מממן
משכר לימוד ומתמיכה של תרבות לקהילה
בסך של 25 אלף שקלים, ומעניק קרדיט
של 14 שעות סמסטריאליות. האנסמבל
מתנהל במודל כלכלי שיתופי שבו חברי
הלהקה מחליטים האם להשקיע את רווחי
ההופעות במשכורות או בהפקות. בעקבות
פנייתם התקדימית לציבור הדתי, יצח'
קי מספר שהגדילו את קהל צופי המחול
העכשווי באלף איש, כחמישית מהקהל
בישראל.

אבל לא הכל נינוח באנסמבל "כע"ת".
קיים ויכוח בין יצחקי לרקדניו לגבי מי-
דת האמביציה שלהם להיכנס לבז'ן טון
של המחול. הם, מצד, מסופקים מעבור
דוהיהם בקהילה ובעולמם האורייני, וכ'
היה להם חינוך דתי. הם חשבו לזכות

"נהרה" בחזרות. הקושי להתקיים כאשה דתייה בעולם המחול צילומים: דניאל צ'צ'יק

להתעוררות שקורית עתה בעולם הדתי.
"פתיחת החלונות והדלתות של בתי המ'
דרש לרוחות שבוהן", מגדיר זאת יצחקי.
הם מספרים שעיני כל הרקדנים נשואות
להם עתה. "הנשיה מניח עתה עיניו"

המשך מעמ' 1

עכשווי, שיצחקי הוא אחד ממקימיו, הפ'
מטיבל יתחיל ב-30 בחודש במרכז ז'ארא

בכר בירושלים ויימשך שלושה ימים. ערב אחד יוקדש כולו להופעה של גברים בלבד.

בלוך מספרת שהיא דואגת לצניעות של ארבע רקדניותיה ומבלה שעות בעבודה ובמחשבה על תלבושות, ואילו יצחקי עשיר בסיפורים על בעיות במציאת אוכל כשר וביטולי הופעות. לאחרונה בוטלה הופעה בפסטיבל "No Ballet" בגרמניה, כיוון שנקבעה לשבת.

ההבדל בין הלהקות טמון במידה רבה בערים שמהן הן מגיעות – "כע"ת" ממוקמת בירושלים ומורכבת ברובה מרבים ומאנשי חינוך בשנות ה-30 לחייהם, ו"נהרה" ממוקמת בתל אביב ומורכבת מנשים דתיות שהתחנכו על המחול הקלאסי והן בשנות ה-20 לחייהן. זו הוקמה על טהרת חזון הרב קוק, מייסד הציונות הדתית, וזו על טהרת הטכניקה הקלאסית. זו מבקשת להגשים יהדות דרך מחול, זו מחול דרך יהדות.

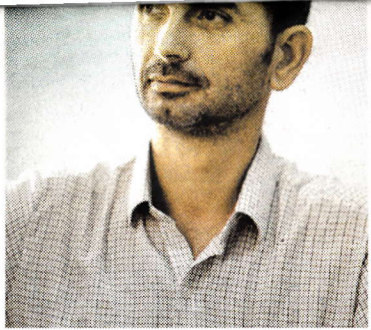
מה גורם לגברים דתיים, כוגרי ישיבה, רבנים, הורים לילדים, שמתפרנסים מהוראה, מסחר וחינוך – לקום בבוקר ולרצות לרקוד? רובם טוענים כי מדובר ברחף לעבוד את השם דרך הגוף. הנשים, לעומתן, חונכו מגיל צעיר על ברכי הטכניקה הקלאסית. התוצאה היא להקה גברית שיהדותה פראית, ולהקה נשית שיהדותה חסודה.

שני המייסדים תמימי דעים כי הלהקות מאפשרות להרחיב הן את היהדות והן את המחול. בעבור יצחקי ורקדניו (הם קוראים לו "אבא") מדובר במימוש החזון של הרב קוק, שבדרשותיו משיח על הגוף המודרני של היהודי בעלותו לארץ מן הגלות. בעבור בלוך, זוהי בעיקר אופציה לנשים דתיות להצטיין באמנות.

בלוך, בת 35, ממוצא אמריקאי, גדלה בהתנחלות שערי תקווה בשומרון. אביה היה אמרגן זמרי אופרה ("עד היום כשאני הולכת למטרופוליטן אני אומרת שאני

"המשיח יגיע מתל אביב", אומרת בלוך (בצילום), ומסבירה שפריחת האמנות בעיר היא שהחלה לפתוח את הצוהרים הסגורים של הדת, ובה בעת למשוך אלפי תושבים דתיים

יצחקי (בצילום): "בלהקה מנסים לחיות כגברים יהודים עם חיבור לגוף. ביהדות ההלכתית הגוף הוא נטל - הסטנד של המיקרופון. היהודי הגליציאני היה נפטר בשמחה מהגוף אם היה יכול"

רה קלאסית ומסוגננת. ביצירת הבכורה שלהן "הוט מי אפצאראד", מאת תמי יצחקי (בת זוגו של יצחקי), שתעלה בפסטיבל, הן מפרקות מחוות נשיות כמו איסוף השיער של האשה. נראה ששתי הלהקות משקפות את המיניות של העולם הדתי – הגבר כבעל התשוקה והאשה כעוסקת בפרקטיקות חומריות. יצחקי ובלוך מעידים על הקריעה בין המחויבות לאמנות ולחוקים ההלכתיים. עם זאת, להשקפתם, עצם ההפרדה היא מה שיש לקרוא עליו תיגה. שניהם חושבים שהמימוש הסופי של עולם הדת הוא דווקא באמנות. הם מעידים שהם קשורים באופן רחב

אומרת בלוך, ומסבירה שפריחת האמנות בעיר היא שהחלה לפתוח את הצוהרים הסגורים של הדת, ובה בעת למשוך אליה אלפי תושבים דתיים.

איזו תפישת עולם יכולה להכיל אתכם?

"זו של הציונות הדתית", אומר יצחקי, "אבל היה להם באג באמצע המאה שעברה. הם החרימו את הרב קוק. אנחנו לא מדברים על גוף כהסמלה, לא מצנזרים, קוטעים ומסלקים, אלא מדברים על גוף כעל ממש, כעל ליטרת בשר".

"כע"ת" מנסים לגאול את עם ישראל? "כע"ת" מנסים לחיות כגברים יהודים עם חיבור לגוף. ביהדות ההלכתית הגוף הוא נטל – הוא המשאית של הראש או הסטנד של המיקרופון. אם היהודי הגליציאני היה יכול להיפטר מהגוף, הוא היה עושה זאת בשמחה. אבל הרב קוק אומר שברגע שיש חיבור בין האגן לראש דרך עמוד השדרה – אז היהודי באמת תלוי בין שמים לארץ".

אז היהודי עושה גאול. "נכון לגמרי. אין לי ספק שאילו היה אפשר להכניס את הרב קוק לשיעור גאול – הוא היה עף על זה. עד היום לא היה אפשרי לגברים שומרי הלכה להשתתף בשיעור מחול כי לא היו שיעורים לגברים בלבד. עכשיו יש את כע"ת".

"בתחילה היה להם קשה", מספר יצחקי על הגברים בלהקה שלו, "למשל, לצאת לדייט ולהגיד 'אני יהודי שמתעסק במחול'. גבר דתי רקד רק בחתונות או ביעה לא היתה לו מסגרת שיכלה להכיל אותו". יצחקי פגש לראשונה במחול גברייתי בפסטיבל עכו בתחילת שנות ה-2000. "נכנסתי לסטודיו והיתה לי רתיצה ראו שונת מהם. הייתי בשנות ה-20 לחיי, ודתיים היו אז בשבילי עניין פוליטי. הם רקדו עם גטסעס, לא היה להם מושג מה זה מחול. אבל אז התחלתי להרגיש 150

"אני דואג שיהיה לי בכל יום כמה רגעים בסטודיו שבהם אדבר עם אלוהים", אומר הרקדן הרב חנניה שוורץ. יצחקי, מצדו, מסביר ש"מאור חשוב לי הדיאלוג עם המחול העכשווי. הייתי רוצה שנהפוך להיות סקסיים כמו כל להקת מחול אחת". השנה, בפעם הראשונה, הוא מתכוון להגיש בקשה לתמיכה ממנהל התרבות. סיבה נוספת לחוסר הסינכרון היא שרוב הרקדנים מדווחים על נוכחות נורספת בסטודיו מלבד זו של הקהל או הכוריאוגרף – אלוהים. הרב יהודה מילר מסביר כי "יש נמנע נוסף לריקוד שלי, אלוהים. זה נמנע מאוד ביקורתי". הרב חנניה שוורץ מסביר כי "יש בפעילות שלנו מן השעשוע. אני עובד עכשיו עם אנשים שבאו ממחול קלאסי (הכוריאוגרף אלעד שכטר יוצר עתה ללהקה – ש"ח) ושומע על עולם עם מתח ואמביציות, על הלהקה הקיבוצית, על פרימות בלרינות ועל אודישנים. אנחנו מאוד משועשעים מזה. אין כאן את השיח התחרותי הזה".

איזה מקום יש לתורה בסטודיו? מילר: "בתחילה השעיתי אותה ולמדתי רק תנועה. כיצירה של אביב איבני 'ועד הבית', שאותה עשינו בשנה שעברה, היא החלה להתקרב יותר לגוף". אייל עוגן: "יש את הזמנים שבהם אני עובד את השם, ויש את הסטודיו. לא אגיד שאלוהים לא פה, אלא שאני פה כמו כל רקדן חילוני". שוורץ מיד מתנגד, "אתה שונה מאוד מכל רקדן חילוני". עוגן יורה בחזרה, "אני לא צריך שתהיה פה דיקטטורה רעיונית – אני לא שואל בכל מקום האם יכולה להיכנס לפה עבודה האל". מילר מסכם את השיחה, "זאת טראומה שנקראת ביטול תורה". האם אתם מאוימים ממנה? הבמה הרי מדמה סיטואציה של התקבצות ציבורית, כמו בתפילה. "בכל ספרי התנ"ך מסופר על במות

להקת "נהרה", מתוך היצירה של תמי יצחקי, "הוט מיט אפערד" צילום: דבורה דגן

חשוכים, שיפסיקו לפחד מביטול תורה ושיתחילו לנ-
ענע את האגן ברחובות".

בלי עירום

בעבור בלוח האמירה הפוליטית הרבה יותר אקו-
טית, כיוון שהיא מבקשת לפתוח מובלעת של מחול
מקצועי נשי בלבו של עולם גברי. "רקדנית דתייה"
לא מסתדר לאנשים כבר ברמה של השפה, היא קו-
בלת: "גם הרקדניות שלי לא אוהבות את המונח הזה,
הן רוצות רקדנית נקודה, ואשה דתייה נקודה".

בלוח עבדה באתרים המוכרים של המחול הישראלי.
היא רקדה בלהקת בת דור מ-1997 עד 2002, ולאחר
מכן בלהקה הניו-יורקית "נאי ני צ'ן". היא חזרה לארץ
כדי לעבוד עם הכוריאוגרפים עידו תדמור וסאלי אן

**יצחקי: "אין לי ספק שאם
היה אפשר להכניס את
הרב קוק לשיעור גאגא -
הוא היה עף על זה. עד היום
לא היה אפשרי לגברים
שומרי הלכה להשתתף
בשיעור מחול כי לא היו
שיעורים לגברים בלבד"**

העל ותחרה

קומדיה מטורפת מאת גיזוף קסרלינג

תרגום: דורי פרנס | בימוי: משה קפטן | תפאורה: ערן עצמון
תלבושות: ילנה קלריך | מוסיקה: דניאל סלומון | תאורה: קרן גרנק

משתתפים: ליא קניג, דבורה קידר, תומר שרון, אלון נוימן,
פיני קידרון, אמנון וולף, אילנית גרשון, דניאל סבג, ארז רגב,
איציק כהן, ניר שיבר, אבינועם מור חיים

חייגו עכשיו חינם: 1800-224-161 ואתם מנזרים

הצגות בכורה

אולם מסקין - כל הכרטיסים נמכרו | 5.11, 4.11, 3.11, 1.11, 31.10, 30.10, 29.10

אולם רובינא - נותרו מספר מצומצם של כרטיסים | 15.11, 16.11, 17.11, 18.11

מהרו והזמינו: *5008 או 03-6295555 | www.habima.co.il

ON TOUR הבימה

גני תקווה מרכז הבמה | 24.11-1.12 | טל: 03-7375777
יבנה היכל התרבות | 26.12-29.12 | טל: 08-9320000

חפשו אותנו בפייסבוק

פז'דנו, ומספרות ששם מצאה מעט נחת אחרי המא-
בקים שניהלה עד אז. כעת היא מנסה להשיג מימון דרך
קשרים בארצות הברית (משפחתה במקור מריברדייל,
ניו יורק), ומספרת שיום אחד כנראה תצטרך לפתוח
עמותה, כי "אפילו עמותות הכוריאוגרפים לא יכולה
להכיל את האג'נדה שלי".

היא מוסיפה ואומרת כי "זה כמעט בלתי אפשרי
רי לרקדן דתי להתקיים היום בעולם המחול. הקמתי
את 'נהרה' כדי לתת לזה פתרון, בלי להתפשר על
הפן המקצועי. רקדנית דתייה צעירה שרוצה לפתח
קריירה בתחום לא יכולה, וזה לא צריך להיות כך.
מלבד זאת, כקהל אני הולכת להופעה ורואה עירום,
אכל כאדם דתי אני מתכווצת".

את ממלאת חסך בעולם הדתי ברקדנים ובי-
קהל. היכן זה ממקם אותך ביחס לעולם המחול
העכשווי?

"הרעיון הוא להביא את העולם היהודי לשני הקה-
לים, ולבצע על הבמה מחוות שאדם דתי יוכל לה-
זדהות אתן".

כשאת מדברת על הלחקה את מסתבכת כל הזמן
בהגדרות, כמו יצחקי. זה לא מעייף?

"זו המציאות. הרעיון הוא להיות גשר. המטרה
המיידיית היא אכן ציבור דתי, כי שם יש חור במחול.
הציבור החילוני מקבל ערך מוסף שרקדניות אחרות
בתחום לא יכולות לתת. זה גשר דו-כיווני".

היא מבקשת לעמוד על שוני נוסף בין הלהקות.
"הבנים של רונן הם תלמידי חכמים", היא מסכמת.
"הרקדניות שלי לא - הגישה שלהן כנשים מראש
לא פתוחה לטקסט. הן רוקדות עם המון נשמה. אנחנו
לא חוקרות תנועה, אלא מנסות להגיע לרף הטכני
הגבוה ביותר שיש".

כמה רקדניות דתיות יש בעולם?
"שש. בגרמניה, בניו יורק סיטי בלט וארבע הר-
קדניות שלי".

תשובות

1. מלחמה בין קתולים לפרוטסטנטים בגרמניה
במאה ה-16.
2. אחים יהודים שניהלו מרד באימפריה הפרתית,
באזור נהרדעא, במאה ה-1.

להקת כע"ת, מתוך "כביש מס' 1" צילום: תומר אפלבוים

בכל בית", אומר שוורץ, "בתקופה מסוימת ניסו לר-
כז אותן בבית המקדש, אבל הרצון של היהודי לעבוד
את השם בביתו היה חזק מדי. רק התורה החליפה את
הבמות. אני מרגיש שאנסמבל 'כע"ת' חוזרים לבמות".

מה לגבי העניינים הפוליטיים המתלווים לכך?
הרב יהודה מילר: "אני מאוד אשמח שהשיח הזה
לא יתקיים. לדוגמה, אני מתנחל. אבל אני גר בעצם
בהרי יהודה, ואין לי שום בעיה עם ערבי. אתם מסת-
כלים עלי מבחוץ ואומרים, 'יהודה מילר אומר אמירה
פוליטית' - הוא מתנחל. אבל זו לא האמירה שאני
אומר, זה מה שאתם שומעים. אותו דבר בסטודיו.
האמירה הפוליטית היא לא הסיפור שלי, אתם רוי-
צים לומר 'יהודה מילר אומר אמירה פוליטית' - הוא
יהודי דתי שעושה אמנות". בסדר, תפרשו".

שוורץ מסכם, "החלום של רונן הוא להיפגש עם
הרב טאן, להסביר לו מהי תפישת הגוף של הרב קוק
ולהזמין אותו להופעה. אבל לי אין דגל מאחורי. אני
לא רוצה ליצור רפורמה בעולם הדתי, לא אומר שהם